

Bulgarii bănăţeni și Revoluția din Decembrie 1989

The Banat region, and particularly Timis County, by its multiethnic nature, is composed of numerous national minority groups who fought, together with the majority, to remove the communist dictatorship and to cast out the tyrant Ceausescu. Amongst these minorities, the community of Bulgarians of Banat has contributed to the success of the Revolution, through the actions of its members.

On December 15th and 16th, the Bulgarian commuters from Dudeștii Vechi, Sannicolau Mare, Arad, Deta, Breștea, Denta announced their relatives that the people of Timisoara gathered silently in front of László Tóké's parish, peacefully manifesting against his evacuation from the city. The Bulgarians have gradually attended, together with the inhabitants of Timisoara, all demonstrations, until the downfall of the tyrant. Fortunately, no casualties were reported among the Bulgarian minority.

On the evening of December 20th 1989, the residents of Dudeștii Vechi, who gathered in the centre of the commune, started a protest march chanting: "Down with Ceausescu!" ("Dole Čaušesku") and "Freedom!" ('Slobudnust!'). Moreover, they removed all Ceausescu's portraits from different institutions and destroyed them. A rally was held on the 21st of December 1989 in Deta, where the Bulgarians from several neighbouring localities also participated and demonstrated peacefully. The young Bulgarians, returning from the march at Sannicolau Mare, gathered in front of the Popular Council of Dudeștii Vechi and elected 5 representatives, demanding, at the same time, the official recognition of the Bulgarian minority.

The changes brought about by the Revolution left important marks in the evolution of the post-Decemberist Bulgarian community: on January 11th 1990, the first issue of the newspaper "Our Voice" (Náša glás'), an important body of the Banat's Bulgarian Union, was published in Timisoara. Gradually, branches of the Union of the Bulgarians were set up in various localities and, on the 18th of February, at 4:00 p.m., the first live program in Bulgarian language, hosted by Elisabeta Ciocani, was broadcasted by Radio Timisoara. After that date, the young Bulgarians from Romania benefited from grants to the universities in our neighbouring country, several schools whose teaching language was Bulgarian, were opened in Romania and the relations between the two countries intensified through various actions and events jointly organized. Furthermore, numerous manuals, books, Bibles and Christian calendars have been printed.

Keywords: Bulgarians of Banat, Revolution, communism, deported to the Baragan Plain, Bulgaria, the National Salvation Front.

Banatul, județul Timiș, prin caracterul său multiethnic, se compune din numeroase minorități naționale care, alături de populația majoritară, au luptat pentru înlăturarea dictaturii comuniste și a tiranului Ceaușescu. Printre acestea se numără și comunitatea bulgarilor bănăţeni, care a contribuit, prin acțiunile membrilor ei, la succesul Revoluției.

Încă de la începutul evenimentelor, în zilele de 15-16 decembrie, tinerii bulgari care făceau naveta la Timișoara (Timișvár) din localitățile din jur: Dudeștii Vechi (Stár Bišnov), Sânnicolau Mare (Smikluš), Arad (Arád), Deta (Dédva), Denta (Dénta), Breștea (Bréšća) au dus vestea în localitățile lor, că lumea stătea adunată în fața parohiei lui László Tóké în tăcere, împotriva evoluției pașnic a evacuării acestuia din oraș, dar gata să izbucnească în orice moment.

Ziua de 16 decembrie 1989 a coincis cu a patra zi din novenă (rugăciune catolică repetată timp de 9 zile consecutiv), începută de bulgarii catolici în Breștea, Deta și Dudeștii Vechi. Se țineau rugăciuni în fiecare seară în locuri diferite, în locuințele credincioșilor, astfel că bulgarii au încălcat ordinul dat de Ceaușescu, conform căruia era interzis să se adune mai mult de 5 persoane la un loc. Ei au continuat să se adune pentru rugăciuni – bărbați și femei, tineri și copii – seară de seară, participând, după aceea, și la diversele manifestații.

Tinerii bulgari care erau la Timișoara au luat parte, alături de timișoreni de toate etniile, la demonstrațiile protestatate începând cu 16 decembrie, până la înlăturarea tiranului, participând la marșul din centrul orașului, la asaltul Comitetului Județean al P.C.R., la adunările din Piața Operei. Din fericire, nu s-au semnalat victime din rândul minorității bulgare.

De remarcat că în ziua în care Timișoara devenea primul oraș liber de comunism din România, seara, în jurul orelor 18.00, locuitorii din Dudeștii Vechi, adunați în centrul comunei, au făcut un marș de protest, strigând „Jos Ceaușescu!” („Dole Čaušesku”) și „Libertate!” („Slobudnust!”), apoi au scos toate portretele lui Ceaușescu din clădirea Consiliului Popular,

din școală, din clădirea liceului și din clădirile celorlalte instituții din localitate, le-au distrus și le-au incendiat.

În data de 21 decembrie 1989, la orele 10.00, mai mulți tineri din Dudeștii Vechi s-au alăturat unei mari adunări populare în orașul Sânnicolau Mare, iar tinerii și vârstnicii bulgari din Deta, navetiștii de la Breștea și Denta au participat, alături de ceilalți, la mitingul din Deta, unde oamenii au strigat „Libertate!” și „Dumnezeu e cu noi!”. La Deta nu au avut loc distrugerii și nu s-au tras focuri de armă.

Tot în data de 21 decembrie 1989, tinerii bulgari întorși de la marșul din Sânnicolau Mare s-au adunat în fața Consiliului Popular și și-au ales, în numele noii democrații, primii 5 reprezentanți, care revendicau cererile populației în 10 puncte, aceleași cu cele ale Frontului Salvării Naționale, cerând, totodată, și recunoașterea oficială a minorității bulgare.

Referitor la bulgarii arădeni, ei au ieșit și au strigat laolaltă cu ceilalți „Jos dictatorul!”, „Ieri în Timișoara, azi în Arad!”, „Armata e cu noi!”, „Timișoara, Timișoara!”. În data de 21 decembrie, între orele 9.00-10.00, mai mulți preoți de diferite confesiuni s-au urcat pe un tanc din Piața Unirii și au recitat, împreună cu populația, „Tatăl nostru” pentru Eroii căzuți la Timișoara.

Duminică, 24 decembrie 1989, în jurul orelor 12.00, locuitorii localității Dudeștii Vechi s-au adunat în fața Consiliului Popular, pentru a alege un comitet de conducere format din 36 de persoane, însărcinate cu buna rânduială din comună și cu păstrarea legii și ordinii, dintre care 5 reprezentanți urmau să țină legătura cu populația: Uzun Petru Pavel, Ghergulov Vichentie, Ciocani Petru, Sârbu Ioan și Ghergulov Gheorghe.

Conform primului număr al ziarului timișorean „Victoria” (27 decembrie 1989), organ al Frontului Democratic Român, din articolul semnat de Daniel Mândrilă aflăm că Ministerul Apărării din Bulgaria a trimis în România un spital de campanie echipat cu toate instalațiile necesare.

În perioada Crăciunului, în semn de solidaritate cu revoluționarii din Timișoara, din Dudeștii Vechi s-au trimis la Timișoara peste 4.000 de kg de pâine, 3.000 de cornuri și 3.000 de ouă.

Prima publicație a bulgarilor bănățeni, „Lumina” („Svetlina”), apare în 25 decembrie 1989, din inițiativa a doi tineri din Dudeștii Vechi, Nicolae Markov și Gheorghe Avram, într-un tiraj de peste 130 de exemplare, împărțite gratuit oamenilor care ieșeau de la liturghie. Se motivează faptul că publicația apare bilingv: **„După atâta timp de ignoranță, uitați cu bună știință, etichetați drept «alte naționalități», dorim acum, prin această foaie, să ne manifestăm bucuria de a putea spune simplu: EXISTĂM!”**

Primele cuvinte în limba bulgară la Radio Timișoara au fost rostite de profesorul Carol Matei Ivanciov, de la Liceul Industrial Nr. 1 din Timișoara, un salut în limba bulgară, prin care își exprima bucuria că se poate adresa conaționalilor în limba maternă, **având încrederea că, odată cu trecerea la democrație, bulgarii din România se vor bucura de aceleași drepturi ca și românii și ca toate celelalte naționalități, într-o Românie liberă.** Totodată, anunță încheierea unui Comitet de inițiativă pentru înființarea Uniunii Bulgare din Banat. Organizația va fi structurată pe principii teritoriale, adică vor exista comitete sătești, orașenești și județene. Membrii comitetului provizoriu erau: Ivanciov C., Burov G., Fermendjin P., Nacov V., Velciov P., Augustinov P., Ghergulov G., Calciov C., Calapiș D., Avram G., Markov N., Bartulov M., Harlău P., Roncov F., Fermendjin I., Slavina I., Manea A., Topciov Ș., Augustinov G., Vasilcin C., Ciocani A., Parvan A., Stoiov P.

Preotul paroh din Breștea, Augustinov Gheorghe, a oficiat pe în decembrie 1989, în odăjdii roșii, culoarea martiriului, o liturghie în cinstea Eroilor Revoluției Române.

În 27 decembrie 1989, la Căminul Cultural din Dudeștii Vechi, are loc un program artistic cu ocazia Crăciunului. Sunt prezentate obiceiurile specifice, printre care și „Betleemul”

La recomandarea forurilor superioare, locuitorii din Dudeștii Vechi, Cheglevici și Valcani au fost convocați în 29 decembrie 1989 la o adunare populară pentru a-și alege 15 membri ai Frontului Salvării Naționale, care să preia conducerea Consiliului Popular. În calitate de președinte este ales Uzun Petru Pavel. Dr. Fitătau și Ghergulov Gheorghe sunt aleși vicepreședinți, iar Ghergulov Vichentie este ales secretar.

În data de 31 decembrie 1989/1 ianuarie 1990, un grup de bulgari a hotărât fondarea unei Asociații a Bulgarilor din România, care să continue tradițiile și activitățile bulgarilor din România de-a lungul timpului.

Schimbările generate de Revoluție se simt și în evoluția comunității bulgare postdecembriste: în 11 ianuarie 1990 apare la Timișoara primul număr al ziarului „Glasul nostru” („Náša glás”), organ al Uniunii Bulgare din Banat, treptat se înființează filiale ale Uniunii Bulgarilor în diferite localități, iar în 18 februarie, la ora 16.00, se difuzează prima emisiune în limba bulgară la Radio Timișoara, realizată de Elisabeta Ciocani, apoi anual li s-au rezervat tinerilor bulgari din România locuri în universitățile din țara vecină, s-au deschis școli în limba bulgară și pe teritoriul patriei noastre, s-au intensificat relațiile între cele două țări, prin diferite acțiuni și evenimente organizate în comun, s-au tipărit manuale, cărți, biblii, calendare creștine – tip almanah – și reviste, s-au înființat ansambluri de dans și organizații culturale – păstrătoare de tradiții.

În 1991, când s-au împlinit 40 de ani de la deportarea în Bărăgan a 86 de familii din Dudeștii Vechi, la biserica din localitate s-a oficiat o slujbă în memoria celor decedați în Bărăgan, dar, în același timp, de recunoștință pentru cei care au scăpat cu bine și, de atunci încoace, în fiecare an este marcat acest eveniment nefericit prin liturghii și depuneri de coroane. Comunismul n-a ținut cont de etnia persoanei, trebuia format omul de tip nou, deposedat de toată averea sa. Din vara anului 1991, în urma solicitării formulate de 700 de locuitori din Dudeștii Vechi, ziua de târg săptămânal, duminica, a fost schimbată cu ziua de sâmbătă, pentru ca toți credincioșii să poată participa la liturghie, iar la Timișoara și Sânnicolau Mare liturghiile au început să fie ținute în limba bulgară.

Solidaritatea bulgarilor de pretutindeni se dovedește imediat după Revoluție, când vin ajutoare, medicamente și alimente din Bulgaria și din străinătate, de la persoane particulare provenite din comunitatea bulgarilor bănățeni.

La sfârșitul lui ianuarie, ironic vorbind de ziua „tovarășului”, un grup de tineri bulgari bănățeni a fost invitat în tabără la Albena, creându-se obiceiul ca, periodic, societăți din Bulgaria să-și invite compatrioții.

Un alt pas important pentru această comunitate a fost acela al unirii tuturor bulgarilor din lume, din inițiativa unor patrioți bulgari, concretizată prin diferite întruniri ale lor, de obicei la sfârșitul lunii august, la Rojen, în Bulgaria.¹ În Germania, în schimb, au început să se întâlnească bulgarii bănățeni emigrați în Vestul Europei.

În anii de după Revoluție, s-au luat în calcul tot mai mult problemele legate de minoritățile din țară, demarându-se constituirea unor comisii și institute care să se ocupe de studiul lor, pentru a preveni conflictele interetnice. De asemenea, s-au introdus, treptat, în manualele de istorie a României momentele importante din istoria minorităților naționale din țara noastră, elaborându-se chiar un întreg manual despre aceste etnii.

Simona MOCIOALCĂ

---

¹ www.ispmn.gov.ro/, Nicolae Markov.